

9. У програмі 9 класу уведено питання про міжнародні організації, бо вони є повноцінними суб'єктами світової економіки.

10. На основі пропозицій від дописувачів змінено формулювання багатьох очікуваних результатів навчальної діяльності учня, ряд формулювань перенесено із знанневого та діяльнісного компонентів до ціннісного.

11. У шостому класі знята вимога про необхідність знати сучасних дослідників – географів.

12. виправлені деякі термінологічні недоречності. Так, очікуваний результат «Оцінює значення чистого повітря для здоров'я людини» замінено на «Оцінює вплив стану повітря на здоров'я людини».

13. У 6 класі з практичної роботи теми «Атмосфера» вирішено прибрати очікуваний результат про уміння будувати діаграми хмарності як такий, який не має прикладного значення у повсякденному житті.

14. У шостому класі в темі «Біосфера та ґрунти» вилучений очікуваний результат «виявляє разом із членами родини сфери використання ґрунтів, рослинності і тваринного світу у своїй місцевості».

15. У 8 класі в темі «Україна на політичній карті Європи і світу» у змістовій частині вилучені поняття «державний лад» та «форми адміністративно – територіального устрою», які не відповідають віковим можливостям дітей.

16. У 8 класі, в темі «Рельєф, тектонічна, геологічна будова та корисні копалини» вилучені родовища, які на даний момент практично вичерпані.

17.3 цієї ж теми вилучений очікуваний результат «Використання продуктів переробки корисних копалин у побуті», який не відноситься до змісту даної теми.

18. У 7 та 8 класі вилучені із змістової частини та з очікуваних результатів деякі дослідники. На нашу думку, ця інформація є зайвою у змісті географічної освіти.

19. У 8 класі в темі «Розселення» вилучений очікуваний результат про знання середньої щільності населення в світі та замінений на найбільші та найменші країни за середньою густотою населення. Такі знання є більш інформативними і дають можливість дати оцінку середній щільності населення України.

20.3 очікуваних результатів вилучено ряд об'єктів географічної номенклатури для розвантаження програми.

21. У 9 класі у темі «Фінансова діяльність» розширений список світових фінансових центрів.

22. У змісті програми замінено деякі застарілі терміни. Наприклад, термін «гарячі точки» замінений на «конфліктонебезпечні території та регіони».

23. У 7 класі зменшена кількість практичних робіт з 12 до 11.

24. У 9 класі зменшена кількість практичних годин з 7 до 6.

Пропонована структура програми є максимально інформативною для вчителя, адже у ній чітко висвітлені знанневий, діяльнісний та ціннісний компонент, змістова частина. Дана структура дозволяє вчителю більш об'єктивно оцінити досягнення учня. Вважаю, що спосіб публічного обговорення програм виявився вдалим і його варто поширити і при розробці програм для старшої школи.

УДК 371.7

Водовіз О. В.

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОМФОРТУ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми. Педагогічна діяльність, як відомо, може здійснюватися в різних формах, серед яких особливе місце займає урок.

Створення сприятливого психологічного комфорту на уроці – це 50 відсотків його ефективності, і саме це є одним із найбільш важливих і складних завдань у

роботі педагога з дітьми. Комфорт виступає своєрідною умовою, що забезпечує розвиток особистості: на його тлі дитина або розкривається, проявляючи свої здібності, активно взаємодіючи з учителем та іншими членами групи, або, навпаки, стає пасивною, замкнутою, відстороненою. Також, створення психологічного комфорту є однією з умов успішного навчання учнів, бо надихає їх, дає енергію для руху вперед та подолання труднощів, сприяє формуванню в дитини віри в свої сили.

Але і вчителю важливо пам'ятати, що психологічний комфорт на уроці починає створюватися поза уроком, і залежить, в першу чергу, від впевненості в собі, від об'єктивності оцінки свого психологічного стану. Якщо вчитель працює з гарним настроєм, він транслює його дітям, і це активізує їхню діяльність; а якщо з поганим – реакція учнів, як мінімум, не сподобався урок.

Тому, дуже важливо завжди поняття психологічного комфорту розглядати з двох сторін: і учнів, і самого вчителя, і як їх взаємодія допомагає розвиватися дітям, і дозволяє педагогам якнайкращим чином реалізувати свої професійні навички.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідивши, велику кількість публічних інформаційних ресурсів, які знаходяться у вільному доступі, можна зробити висновок, що публікацій на дану тематику є досить мало. Частково це питання розкривається у педагогічній спадщині А. С. Макаренка, С. Т. Шацького, В. О. Сухомлинського, Ш. О. Амонашвілі та ін.

Вони, розуміли, що важливими факторами впливу на мікроклімат уроку, його психологічний комфорт є емоційний стан учнів та настроїв учителя [3]. Таким чином, розгляд психологічного комфорту на уроках географії потребує глибшого вивчення та розгляду в даній роботі.

Мета роботи: аналіз значення сприятливого мікроклімату на уроках географії, виявлення умов та факторів, що стимулюють створення психологічно-комфортного середовища, виділення правил ефективної взаємодії між учнем та вчителем.

Виклад основного матеріалу. Слово «комфорт» запозичене з англійської мови, де «comfort» – «підтримка, зміцнення» («Етимологічний словник», Н. М. Шанський). Психологічний комфорт – це відчуття задоволення, прийняття оточення, відповідності стану індивіда до навколишніх умов існування [1]. Створити здоровий психологічний клімат на будь-якому уроці, а особливо на уроках географії, яка є важливою світоглядною наукою, – це надзвичайно важливо. Вчитель повинен максимально усувати ті фактори, які сприяють виникненню стресових станів, створити такі умови, при яких учні почувалися б вільно, їм було б цікаво «пізнавати світ» та робити свої щоденні, хоч і невеликі відкриття. Ніякі успіхи у навчанні не будуть корисні, якщо дитина буде відчувати страх перед вчителем [4]. Тому емоції педагога відіграють таку важливу роль у навчанні дітей. Регуляцію емоційного стану не варто плутати з блокуванням емоцій, коли вчитель блокує негативні емоції, намагаючись демонструвати нейтральні і позитивні. Це може призвести до збіднення міміки, жестів та інтонацій і, як наслідок, веде до стану емоційного вигорання. А учням важко «прочитати» емоції такого вчителя, що підвищує їх тривожність. Отже, потрібно шукати позитив і взаєморозуміння у будь-якій ситуації.

Для створення психологічно комфортного уроку на уроках географії для учнів і для вчителя потрібно користуватися певними правилами:

1. Самоорганізація вчителя. Сюди входить позитивне налаштування на співпрацю з дітьми будь-якого віку та класу. Впевненість у своїх знаннях, вміннях та навичках.

2. Вміння контролювати свої емоції, скеровувати їх в продуктивне русло.

Ніколи не намагатися виділяти «любимчиків», а особливо не показувати свою неприязнь, не фальшивити перед учнями, бо вони це дуже легко розпізнають.

Здійснювати цілеспрямовану саморегуляцію, яка допоможе кожному вчителю відкрити у собі резерви емоційної сили і забезпечить емоційну стійкість, адекватне реагування на критичні ситуації в шкільному житті [5].

3. Знання вікових психологічних особливостей дітей, що дозволяє правильно побудувати урок, вибрати методи та прийоми роботи з ними, підібрати додатковий матеріал, який дасть поштовх до подальшого зацікавлення географією.

4. Самоосвіта вчителя. Завжди йти в ногу з часом, освоювати нові технології, досконало володіти інформаційно-комунікативними технологіями (ІКТ), що дозволяє краще розуміти «інноваційні» потреби учнів, говорити з ними однією мовою. Постійно підвищувати свою фахову майстерність, володіти знаннями із суміжних предметів, особливо історії, математики, біології, фізики, хімії, економіки та інших.

5. Професійна рефлексія. Вона відкриває шлях до подолання протиріччя між складними завданнями сучасності і є передумовою самовиховання педагога, творчого пошуку, розвитку індивідуального стилю педагогічної діяльності [2, с. 35].

6. Правильна організація уроку та розподіл роботи на ньому. Організовано починати урок, спрямовуючи роботу таким чином, щоб були задіяні всі учні, особлива увага при цьому повинна приділятися роботі з картографічним матеріалом.

7. Створювати на уроці ситуацію «успіху», коли отримані знання спонукають до ще більшого інтересу до предмету, до активізації пізнавальної діяльності учнів.

8. Обґрунтовано оцінювати знання та вміння учнів.

9. Пам'ятати слова Н. А. Добролюбова про те, що справедливий учитель – це такий вчитель, вчинки якого виправдані в очах учнів [6].

Висновки. Проаналізувавши наявний матеріал по даній темі, встановивши важливість створення сприятливого психологічного комфорту на уроках географії, було встановлено основні правила, які допоможуть педагогу перетворити урок в найважливішу форму пізнання світу, здобуття нових знань, а також формування важливого вміння – навчити вчитися. Крім того, встановлено, що найважливішими у створенні психологічного комфорту на уроці є поведінка вчителя, його мова, міміка, жести, співпраця з учнем, взаємоповага. Ставлення учнів до вчителя також впливає на атмосферу уроків географії, що є вирішальним чинником у формуванні позитивного ставлення дитини до школи і до предмету, а отже, і виконує головну роль у формуванні успішності навчально-виховного процесу.

Література

1. Аполінарія Ділагевич. Психологічний комфорт як запорука розвитку дитини / Аполінарія Ділагевич / Психолог довкілля. – 2011. – №3(20). – с. 41–44. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://prolisok.it-we.net/psixologichnij-komfort-yak-zaporuka-rozvitku-ditini-2> (дата звернення 24. 03. 2017)

2. Кондратець І. Формування професійної рефлексії у педагогів / Іванна Кондратець // Практичний психолог: Школа. – 2013. – № 3. – С. 34–38.

3. Кочерга І. М. Створення сприятливого мікроклімату на уроках іноземної мови у початковій школі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua/> (дата звернення 24. 03. 2017)

4. Піка І. В. «Психологічний комфорт у навчанні як умова ефективної соціалізації учнів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/psikholgichnii-komfort-u-navchanni-yak-umova-efek.html> (дата звернення 24. 03. 2017)

5. Створюємо собі настрій (Практичні поради педагогові з психічної саморегуляції) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukped.com/statti/profesijna-pedagogika/5160-stvoriuiemo-sobi-nastrii-praktychni-porady-pedahohovi-z-psykhichnoi-samorehuliatsii.html> (дата звернення 24. 03. 2017)

6. Центр психологічної служби «Асертивна поведінка вчителя як засіб забезпечення конструктивної взаємодії з учнями» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://divovo.in.ua/centr-psihologichnoyi-slujbi-assertivna-povedinka-vchitelya-yak.html?page=2> (дата звернення 25. 03. 2017)

УДК 364:442.2:347.515.3

Водяна О. В.

ОПТИМІЗАЦІЯ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН В ОПІКУНСЬКІЙ СІМ'І ЗАСОБАМИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В тезах розглядаються проблеми оптимізації дитячо-батьківських відносин в опікунській сім'ї, розкрито теоретичні та методичні основи організації волонтерської роботи з визначеною категорією сімей а також окреслено шляхи та умови ефективної співпраці з волонтерами.

Характерною та однією із найважливіших ознак розвитку суспільства України є сім'я, як найперший інститут соціалізації дитини, основа якого спільність морального, психологічного, духовного, побутового, економічного та інших аспектів соціального розвитку дитини. На особистість будь-якого дитячого віку впливає тип поведінки та взаємовідносини у сім'ї. Саме сім'я взяла на себе відповідальність щодо виконання основних її функцій, серед яких виділяємо економічну, житлово-побутову, репродуктивну, комунікативну, соціального контролю, виховну, дозвіллеву, емоційно-духовну. Але, внаслідок трансформаційних процесів в усіх сферах і галузях життя суспільства, питання стану державних соціальних гарантій щодо підтримки та розвитку української сім'ї залишається актуальним.

Найбільш гостро постають проблеми дитячо-батьківських відносин в сім'ях, де перебувають діти під опікою. На нашу думку їх вирішення має велику роль у формуванні гідного рівня життя кожного українця, незалежно від його соціального статусу та загалом всього населення.

Нами здійснено аналіз низки вітчизняних наукових досліджень щодо професійної підготовки соціальних працівників (І. Козубовська, І. Мигович, Г. Попович, В. Сидоров та ін.); щодо труднощів виховання в сім'ї (А. Макаренко, В. Сухомлинський, Т. Кулікова та інші); проблем сімей та їхніх відносин (А. Захаров, І. Балинська); змісту та форм опікунсько-виховної роботи з дітьми-сиротами (С. Бадора, Н. Павлик, О. Сидоренко, М. Федорова, І. Ченбай та ін.).

На основі зробленого нами контент-аналізу можемо стверджувати, що соціальна робота з опікунськими сім'ями, яка має свою специфіку та враховує щоденні потреби та проблеми, з якими так часто стикаються опікуни, діти та фахівці соціальної сфери, часто бачимо їхню спільну неспроможність створити сприятливі умови для повноцінного розвитку дитини, гармонійного забезпечення виконання усіх функцій сім'ї. Соціальний супровід опікунських сімей, що на практиці здійснюють фахівці соціальної сфери та відповідно володіють необхідними знаннями, уміннями та навичками, включає допомогу щодо захисту інтересів та прав дитини, консультування опікунів та дітей з економічних, фінансових, медико-соціальних та психолого-педагогічних питань, а також часто потребує залучення додаткових ресурсів, зокрема волонтерів.

Станом на сьогоднішній день в Україні досить активно здійснюється волонтерська та благодійна діяльність, що визнані на державному рівні та належним чином підкріплені Розпорядженням, виданим Кабінетом Міністрів України, «Про утворення Координаційної ради з питань розвитку та підтримки волонтерського руху», Законами України «Про волонтерську діяльність», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про благодійництво та благодійні організації».